Dimitrie Can

Dimitrie Cantemir

Scurtă povestire despre stârpirea familiilor lui Brâncoveanu şi a Cantacuzinilor

Uimitoarele revoluţii ale dreptei răzbunări a lui Dumnezeu asupra familiei lui Brâncoveanu şi a Cantacuzinilor, vestiţi în Valahia

1. Constantin Cantacuzino – fiul lui Şeitan Oglu Cantacuzino, cel spânzurat de sultanul Murad al treilea, tatăl Cantacuzinilor din Valahia – a fost osândit la leat 7172 la moarte prin gâtuire de către domnul Grigorie Ghica. Pricina a fost că i-a purtat gând rău şi voia să-l pârască pe Grigorie cu vicleşug la Poartă.

2. Acest Constantin avea şase feciori: Şerban, Drăghici, lordache, Matei, Constantin stolnicul şi Mihail.

3. Şerban, spurcând (cum umblă vorba nu puţin la munteni) patul domnului Duca şi ieşind la iveală nelegiuirea făcută de el, temându-se de cazne, a plecat la Ţarigrad, unde, dezvinovăţindu-se în faţa turcilor prin dare de bani, a luat domnia muntenească la leat 7187, ianuarie, ziua a, şasea.

4. A început corespondenţă cu preaputernicii Europei, şi mai ales cu chesarul, cu ţarul şi cu craiul leşesc. A încercat de multe ori să se lepede de turci şi să-şi alăture armele creştinilor, dar, fiind împiedicat de fiecare dată de fraţii, săi, îşi părăsea planurile.

5. După aceea, la leat 7197, adunând o oaste de vreo 20 000 şi făcând rost de 40 de tunuri mari şi de asemenea pregătind şi zaherele pe câţiva ani, s-a gândit să pornească război făţiş contra turcilor, vrăjmaşii întregii creştinătăţi. Pentru aceea, i-a trimis pe patru dintre boierii săi credincioşi şi care erau de aceeaşi părere cu el la chesarul Leopold ca să-l vestească despre planurile sale, să hotărască împreunarea armelor şi supunerea şi să fie ţinuţi totdeauna sub ocrotirea lui. Constantin stolnicul şi Mihail, fraţii săi, şi Constantin Brâncoveanu, nepotul său, dintotdeauna potrivnici faptelor sale cucernice, văzând că nu-l pot întoarce cu vorbele lor

măgulitoare de la cele plănuite, au hotărât să-l dea pierzaniei şi astfel, în puţine zile, cu ajutorul unei slugi care servea băuturi, l-au ucis cu otravă (cum se zvoneşte) la sus-pomenitul leat, octomvrie ziua 29.

6. După ce au săvârşit această ucidere de frate, îngrijindu-se mai mult de chiverniseala lor decât de cea a creştinilor, Constantin stolnicul şi Mihail spătarul l-au ales la domnie pe Constantin Brâncoveanu, care, jelind numai de ochii lumii moartea neaşteptată a unchiului său, a primit nu cu o mică bucurie, abia ascunsă, schiptrul domnesc, iar cu averile şi bogăţiile răpite de la Şerban a dobândit întărirea domniei sale de la Poartă. Pe văduvă, soţia lui Şerban, cu singurul ei fiu şi cu cele trei fete i-a băgat în temniţă, ameninţând-o nu numai că-i va face rău, ci şi că o va da pierzaniei împreună cu copiii ei, dacă nu-i va da 250 000 de taleri, sub pretext că atât ar fi cheltuit el la turci ca să n-o trimită cu copiii la Ţarigrad (ceea ce ea, sărmana, dorea cu tot dinadinsul).

7. Aflându-se la o aşa mare ananghie, ea a cerut sprijinul chesarului, iar la rugămintea ei, chesarul Leopold l-a trimis pe generalul Veterani cu 7000 de ostaşi, care au slobozit-o pe sus-numita doamnă cu copiii ei din prinsoarea de la mănăstirea Cotroceni, unde era păzită, şi au dus-o în Transilvania, sub ocrotirea chesarului. O, Doamne, îndelung răbdătorule! Brâncoveanu însuşi, copil fiind, după moartea tatălui său (pe care domnul Grigorie poruncise să-l spânzure, tot pentru vina unui vicleşug uneltit împreună cu Constantin), fusese luat de unchiul său Şerban, ţinut bine şi cu o creştere aleasă, iar mai apoi înălţat la dregătoria de vel-logofăt, se ridică acum precum un vrăjmaş jurat împotriva copiilor şi a văduvei celui ce-l hrănise, îl ocrotise şi fusese binefăcătorul său, domnul Şerban.

8. Totuşi, ca să nu fie socotit de preaputernicii creştinilor drept un vrăjmaş al creştinităţii, a început, făcând la fel ca Şerban, să aibă corespondenţă cu domnitorii creştini, dar cu ce inimă urma a arătat-o; ori cum, a primit (drept răsplată) de la chesarul Leopold tituluşul de principe al Sfântului Imperiu Roman, el şi familia lui, pe veci. A mai primit şi de la împăratul Petru întâiul, monarhul întregii Rusii, mare încredere şi prietenie.

9. La leatul de la Hristos 1703, lui Brâncoveanu – în zilele viziratului lui Rami Mehmed-Paşa, care (aţâţat de Alexandru Mavrocordat) i-a fost cel mai aprig duşman – i s-a trimis vorbă, din porunca sultanului Mustafa, să se înfăţişeze în luna aprilie a anului pomenit la Adrianopol (unde se afla pe atunci sultanul) pentru ca, mazilindu-l, fie să-l trimită în surghiun, fie să-l osândească la moarte. El însă, prin mijlocirea muftiului de atunci, Feizullah-Efendi, cu o mare sumă de bani a scăpat de această nenorocire şi a fost lăsat iarăşi să revină în ţara sa, cu tituluşul de domn ebedi, adică pe veci, care i-a fost hărăzit lui şi familiei sale.

10. După ce s-a reîntors în Valahia, Brâncoveanu – pe care spaima de turci îl făcuse, ca şi pe Cain, să tremure de amărăciunea morţii, precum dinţii lui Lazăr, încrezându-se într-ai săi, dar mai ales în stolnicul Constantin Cantacuzino, l-a înştiinţat despre toate treburile privitoare la corespondenţa sa cu domnitorii creştini, destămuindu-i ultimele sale planuri şi spunându-i că mai bine ar dori să moară cerşind o bucată de pâine pe pământ creştinesc decât să mai treacă vreodată peste Dunăre spre Ţarigrad.

11. Întărindu-se în această hotărâre a sa, Brâncoveanu şi-a clădit o curte într-unul din satele (pe care le cumpărase mai înainte în Transilvania), iar comorile de aur, argint şi de pietre scumpe şi le-a pus în păstrare în oraşul transilvănean Koronstat, o sumă însemnată de monezi la Veneţia, o alta, nu mai mică decât aceasta, a dat-o la Cabinetul chesarului, cu procente anuale.

12. Între timp, s-a întâmplat că pacea dintre Măriile lor ţarul şi sultanul, încheiată la Carloviţ, care îl stânjenea cel mai mult pe craiul şved, a fost ruptă. Încă înainte de ruperea păcii, capuchehaiele sale, aflate la Poartă, i-au dat de ştire lui Brâncoveanu despre aceasta. Văzând acestea, Brâncoveanu a început să se frământe în fel şi chip cu gândul ce sa aleagă dintre aceste două: ocrotirea chesarului (care îi fusese întărită de mai multe ori) pentru sine şi ai săi, până la un prilej fericit, sau ocrotirea Măriei Sale ţarului, pe care, prin David, trimisul său la Moscova, iar mai apoi prin Castriotul îl încredinţase şi îi făgăduise că, atunci când va fi nevoie, nu numai că îşi va uni armele împotriva turcilor, ci va alătura la

polcurile ţarului şi o oaste numeroasă de bulgari şi de sârbi (care, după voia sa, susţinea că era gata) şi legându-se să-i dea destule zaherele (pe care, într-adevăr, le avea strânse, îndeajuns de multe, în mănăstiri şi în alte locuri şi popasuri) şi să-l slujească cu credinţă şi dreptate.

13. Văzând acestea, Constantin Cantacuzino, ca o vulpe bătrână, a început să născocească zi de zi noi vicleşuguri, păgubitoare politicii. Brâncoveanu, dorind să primească sfaturi mai lămuritoare de la ai săi, şi mai ales de la amintitul Constantin, ce trebuie să facă, le-a arătat situaţia, zicând: „Pacea dintre ţar şi sultan a fost ruptă; trimisul deosebit, domnul Tolstoi, este întemniţat la Edikule; războiul împotriva ruşilor este vestit prin firmane; craiului şved i s-a promis ajutor. Lui Dimitrie Cantemir, care, este pus domn în Moldova (în locul mazilitului Nicolae Mavrocordat), i s-a poruncit cu tărie să păzească hotarele, pentru ca duşmanul să nu poată afla ce se petrece la turci, şi să ridice neîntârziat un pod peste Dunăre; din schimbările acestor lucruri se vede limpede că turcii vor porni război contra ruşilor."

14. Constantin, văzând înclinarea lui Brâncoveanu, cu o prefăcută smerenie, i-a dat un sfat măgulitor, zicându-i: „Într-adevăr, ar fi bine să ne lepădăm de jugul turcesc, dar nu mai înainte ca polcurile ruseşti să treacă peste Dunăre. Căci cine ştie dacă vom avea o soartă mai bună sub stăpânirea rusească; nu va cădea, oare, asupra noastră urgia chesarului, nu vom fi supuşi, oare. robiei tătăreşti, noi şi ai noştri şi tot norodul întregii ţări?"

15. Cu aceste păreri potrivnice, Constantin Cantacuzino a întors gândul lui Brâncoveanu de la planul cucernic început mai înainte, însă l-a sfătuit să nu întrerupă corespondenţa şi făgăduinţele de sprijin trimise ţarului prin Castriotul, dar amândouă erau mincinoase. Căci cu puţină vreme mai înainte, o seamă de boieri moldoveni, părăsindu-l pe Nicolae Mavrocordat, au plecat în Transilvania, printre aceştia aflându-se şi Dimitraşco Racoviţă, ginerele lui Mihail Cantacuzino, fratele mai mic al lui Mihail Racoviţă, domnul de acum al Moldovei, pe atunci mazilit, căruia socrul său, Mihail Cantacuzino, îi dezvăluia prin scrisori toate sfaturile date lui Brâncoveanu, iar Dimitraşco Racoviţă îl înştiinţa despre

toate acestea pe fratele său, Mihail Racoviţă. Mihail-Vodă, pe atunci întemniţat la Edikule, i-a trimis vizirului de atunci, Kiuprili Oglu Numan-Paşa, în scris, cuvânt cu cuvânt, toate sfaturile lui Brâncoveanu, primite de la fratele său din Transilvania, dar în zilele viziratului său toate acestea au fost păstrate sub mare tăcere. Dar după ce Numan-Paşa a fost mazilit, sultanul i-a poruncit mai întâi lui Mehmed-Paşa, care îl înlocuise, să ştie că Brâncoveanu, domnul Valahiei, unelteşte răzvrătirea, şi de aceea să găsească un mijloc de a-l prinde şi a-l aduce la Ţarigrad, ca să fie pedepsit.

16. Tot atunci a sosit şi hanul crâmlean, Devlet Gherai, chemat la sfat cum să fie duse lucrurile la bun sfârşit, căruia, de îndată ce a fost înştiinţat despre începerea războiului cu ţarul, i s-a spus mai întâi despre mazilirea şi prinderea lui Brâncoveanu, învinuit de ai săi de răzvrătire. Hanul a dat de îndată sfatul ca Dimitrie Cantemir, numit domn al Moldovei, să fie făcut domn al Valahiei şi să i se dea orice putere şi firman pe care le-ar cere el, pentru ca, după ce îl va prinde şi îl va trimite pe Brâncoveanu la Ţarigrad, să rămână el însuşi domn în Ţara Muntenească, iar în Moldova să-l pună domn pe fratele său sau pe cine îl va alege el.

17. Acestea fiind astfel hotărâte, hanul tătăresc s-a întors în Crimieea, iar Dimitrie Cantemir, la leat 1710, în luna noiembrie, a plecat în Moldova, iar din Moldova urmând să plece cu cai de postă în Valahia.

18. Cum a lucrat, Dimitrie Cantemir după ce a sosit în Moldova pentru cauza creştinilor este cunoscut Cabinetului Măriei Sale ţarului. A fost însă pârât de Brâncoveanu şi de Cantacuzino prin scrisori de taină ca fiind nevrednic de încredere şi că el este creştin doar cu numele, dar în faptă este cu totul turcit, şi aşa mai departe.

19. În pofida acestora, Măria Sa ţarul, privind faptele sale, a primit credinţa făgăduită de el, pe cât de înţelept, tot pe atâta de mărinimos, şi i-a poruncit să se împace cu domnul Valahiei şi să-şi unească puterile în folosul tuturor creştinilor. La fel i-a poruncit şi lui Brâncoveanu, ca el, lăsând la o parte vechea vrăjmăşie, să ştie că domnul Cantemir este primit sub credinţa Măriei Sale.

20. Brâncoveanu, primind această poruncă de la Măria Sa ţarul, sub chipul de a lega prietenie, l-a trimis la Dimitrie Cantemir pe secretarul său Corbea (care trăieşte acum la Kiev), hiritisindu-l nu în scris, ci prin vorbe, pentru că s-a făcut credincios Măriei Sale ţarului, că a trecut, în tractat ponturile privitoare la sine şi la domnia sa, că) s-a ridicat şi se trudeşte împreună pentru cauza atât de mult dorită, ca un adevărat creştin, cerând, pe lângă acestea, să-i facă cunoscut în ce chip s-a închinat el cu ai săi Măriei Sale ţarului.

21. Dimitrie, fiind încunoştiinţat de credinţa pe care Brâncoveanu a jurat-o de mulţi ani Măriei Sale ţarului, i-a dat de veste prin acelaşi Corbea despre sine că i-a făgăduit Măriei Sale ţarului credinţa sa şi i-a jurat că, atunci când va fi vremea prielnică, îşi va dovedi cu toată stăruinţa slujba sa. Pe de altă parte, el Brânooveanu să se păzească de turci, ca să nu fie prins înainte de vreme, şi pe lângă aceasta i-a mai dezvăluit şi toată îndatorirea sa, adică cum i s-a poruncit să-l prindă, dacă va fi cu putinţă, şi să-l trimită sub pază puternică la Ţarigrad. Şi altele.

22. Auzind acestea, ce a făcut nefericitul Brâncoveanu? Abătând singur asupră-şi mânia dumnezeiască, fără nici o teamă de Dumnezeu, a făcut cunoscute în amănunt aceste cuvinte ale lui Dimitrie Cantemir craiului şved care se afla pe atunci la Bender. A mai adăugat şi ca el să aibă grijă ca oastea şvedă şi cazacii lui Mazeppa, care se aflau la Iaşi în cvartirele de iarnă, să nu fie daţi de către domnul Dimitrie pe mâna ruşilor.

23. Craiul şved i-a trimis degrabă scrisoarea lui Brâncoveanu vizirului, care chiar atunci îşi strângea oastea la Adrianopol, iar şvezilor şi cazacilor le-a poruncit să părăsească de îndată Iaşii şi să plece la Bender.

24. Acestea le-a scris deci Brâncoveanu craiului şved, iar vizirului i s-a plâns că nu poate îndeplini poruncile cele atât de trebuincioase sultanului privind strângerea zaherelelor, pregătirea lemnelor pentru construirea podului la Dunăre, adunarea castei şi altele, fiindcă Dimitrie Cantemir, domnul Moldovei, a scos vorbă în toată Valahia cum că el este mazilit din

domnie de către Poartă şi că va fi, în scurtă vreme, prins şi trimis în lanţuri la Ţarigrad.

25. Aflând vizirul acestea de la craiul şved şi de la Brâncoveanu, a chemat capuchehaia lui Dimitrie Cantemir şi l-a înştiinţat despre cele scrise din partea craiului şi a lui Brâncoveanu. Vizirul s-a prefăcut a nu-i da crezare lui Brâncoveanu deoarece îl ştia ca un răzvrătit făţiş. Capuehehaia lui Cantemir, deşi cunoştea lucrurile, a spus că îşi pune chezăşie viaţa, dacă acestea se arată a fi adevărate, şi de îndată i-a trimis domnului său în taină o scrisoare prin care îl înştiinţa că este învinuit de craiul şved şi de domnul Valahiei că este răzvrătit şi hainit.

26. Şi astfel, vizirul a pus sub straja capuchehaia lui Dimitrie, iar serascherului de Bender i-a poruncit ca, de îndată ce Cantemir va sosi cu oastea sa la Bender, să-l pună în lanţuri şi să-l trimită înaintea vizirului. O altă poruncă a trimis-o domnului Dimitrie însuşi, ca la 23 aprilie să vină negreşit cu oastea sa la Bender.

27. Brâncoveanu, cu o astfel de politică a lui Constantin Cantacuzino, mai mult măgulit decât îndrumat, a încălcat credinţa dată Măriei Sale ţarului şi, săpând groapa altuia, şi-a pregătit sieşi capcana de neînlăturat. O, inimă vicleană, o, dreptate dumnezeiască! La acelaşi leat, 1711, Măria Sa ţarul, care urma să intre în Moldova pentru apărarea şi slobozirea creştinilor de sub jugul turcesc, l-a trimis din vreme în sprijinul lui Dimitrie Cantemir, aflat la ananghie, pe general-maiorul – pe atunci încă brigadier – Kropotov, cu câteva polcuri. În urma lui a sosit feldmareşalul Boris Petrovici. Peste puţin timp a ajuns şi însuşi Măria Sa ţarul si, sosind la Iaşi, cât de statornic şi de credincios l-a găsit el pe Dimitrie Cantemir nu ni se cade să vorbim mai mult aici, deoarece însuşi Măria Sa ţarul este încunoştinţat îndestul despre acestea.

28. La Măria Sa ţarul, care mai zăbovea la Iaşi, a sosit şi Castriotul (sau mai bine zis Iscariotul), ca trimis de taină de către Brâncoveanu însuşi. Acesta amesteca diferite vorbe sub numele de pace, numai spre a tărăgăna lucrurile; treaba lui adevărată era însă să arate că domnul său Brâncoveanu şi Constantin Cantacuzino erau foarte darnici în făgăduieli,

dar nu erau în stare să le îndeplinească, şi, mai cu seamă, că nu pot asigura zaherelele atât de trebuincioase Măriei Sale ţarului, arătând drept pricină sosirea vizirului şi a hanului tătarilor, care era deja şi el pe aproape, cât şi nenorocirile păgubitoare de acum (ca şi cum treburile celor viteji trebuiau să fie numai pentru el nepăgubitoare), pentru el însuşi şi pentru întreaga ţară fără să dea măcar nişte zaherele sau orice alt sprijin ar fi dat.

29. Acestuia i s-a alăturat şi o faţă bisericească oarecare, care sub chipul sfinţeniei uneltea vicleşuguri diavoleşti. O, Doamne, cum diavolul n-a putut niciodată să-i ispitească pe oamenii Domnului fără făţărnicia sfinţeniei! luda apostolul l-a vândut pe Hristos iudeilor şi păgânilor. Arie a făcut aceeaşi ticăloşie; patriarhul Nestorie l-a despărţit pe Fiul Domnului de Fiul Mariei. Aşa era şi acesta, o unealtă a prefăcătoriei, cel mai ales vas al diavolului, care a pus la cale o capcană pentru oastea creştinească şi necinstitul de el n-a şovăit să-l dea pe mâna duşmanului pe însuşi unsul lui Dumnezeu.

30. Acestea erau deci uneltirile deşarte ale oamenilor diavolului. Dumnezeu însă, ale cărui cugete stau departe de cugetele oamenilor, priviţi-ce a făcut: Inimile duşmanilor, chiar în flăcările lui Marte, în trăsnetele lui Jupiter şi Vulcan, au ridicat binefăcător steagurile prevestitoare de pace, au încheiat capitulaţiile care întăreau îndată această pace, pe temerari cinstite şi bune de primit. Şi altele, despre care se va vorbi mai jos, la locul potrivit.

31. Mai departe, se cuvine să arătăm cum s-a vădit răzbunarea lui Dumnezeu. Un oarecare boier moldovean, fiul lui Gavriliţă, după nume şi faptă Lupul, adică un lup, a fost trimis, în urma poruncii de taină a Măriei Sale ţarul, de către domnul Dimitrie Cantemir, cu bani număraţi 8 000 de taleri, în Bugeac, spre a cumpăra (chipurile în numele sultanului) zaherele, şi care, cumpărând cele de trebuinţă, s-ar fi putut alătura fără nici o greutate taberei ruseşti, dar s-a oprit la o mănăstire, numită Floreşti, care era la numai două mile depărtare de tabăra Măriei Sale ţarului, pricinuind că nu ar fi avut destule căruţe, ceea ce nu era adevărat. Căci acesta fusese sfătuit prin scrisorile lui Brâncoveanu şi Cantacuzino să nu

se grăbească să le trimită zaherelele ruşilor, dar dacă ei înşişi vor ajunge până acolo, să nu-i oprească să-şi ia acele zaherele. Ca pricină arătau ca dacă vor birui ruşii dezvinovăţirea va fi pregătită, şi anume cât de greu era să adune carele în astfel de vremuri. Dacă vor birui turcii, va avea mărturia vădită a credinţei sale faţă de turci, căci, având atâtea grâne, n-a vrut să le dea vrăjmaşului. Pe lângă acestea, Lupul acela a ţinut neîncetat corespondenţă cu vizirul şi cu Brâncoveanu, trimiţându-le amândurora în fiecare zi veşti despre orice se întâmpla în tabăra rusească şi nu a lăsat nimic la o parte din ceea ce ţinea de slujba de trădător.

32. Brâncoveanu, fiind înştiinţat de trimisul său Castriotul şi de sus-numitul Gavriliţă Lupul despre numărul oştilor Măriei Sale şi despre puterea lui, îl încuraja tot timpul pe vizir, care abia trecuse peste munţii numiţi Cenghe, în Misia, dându-i de ştire că oastea rusească avea numai 36 000 şi că nu are nici un fel de zaherele; de aceea nu era primejdios să se grăbească, punându-se chezaş că victoria va fi a lui.

33. Măriei Sale ţarului vulpea vicleană i-a scris că turcii s-au şi apropiat de Dunăre şi că un număr oarecare de bosnieci şi de arnăuţi au să treacă prin Valahia sa pentru a păzi căile şi trecătorile de pretutindeni, toate acestea fiind minciuni. De aceea, el nu poate nicidecum trimite zaherelele (pe care le făgăduise şi le avea gata pregătite); cu atât mai puţin nu poate să-şi unească armele sale, şi a cerut ca să se dea porunci ca, dacă nu întreaga oaste rusească, măcar o parte oarecare din ea să se apropie de hotarele Valahiei; la fel, dacă nu mă înşel, îndemnau şi trimisul său Castriotul şi domnul Toma Cantacuzino.

34. Şi astfel s-a stabilit ca domnul general Rënn să meargă împreună cu Toma Cantacuzino cu 5 000 de ostaşi în Valahia. Unde, trecând peste râul Şiret, a împresurat oraşul Brăila, aflat pe malul Dunării, şi în a patra zi l-a luat cu asalt.

35. între timp, un alt general rus, lanus a fost trimis cu alţi 7 000 de ostaşi ca să ocupe un loc pe lângă Fălciu, unde să se dea lupta, pe care vizirul l-a înconjurat cu toată oastea turcească şi tătărească. Dar el s-a

apărat cu dârzenie şi, retrăgându-se, s-a împreunat din nou cu tabăra rusească. Şi altele.

36. Vizirul l-a urmărit cu toate ordiile sale, de asemenea, s-a apropiat de tabăra rusească, aşezată la locul numit Stănileşti, unde a avut loc o luptă foarte crâncenă, ce a ţinut trei zile. Şi altele.

37. În ziua a patra, spre seară, după tunetele războinice ale lui Marte, a început să strălucească lumina păcii dorite şi au fost trimişi soli deosebiţi pentru, întărirea capitulaţiilor de pace, şi altele.

38. După ce s-a încheiat pacea între cele două ţări, Măria Sa ţarul a mers la Lehia, iar turcii către Dunăre, şi altele. La întoarcerea sa de acolo, vizirul l-a luat cu el pe sus-numitul Lupul şi l-a trimis înainte la Varna, iar apoi, aducându-l la Adrianopol, fără să arate care i-a fost adevărata vină, a poruncit să i se taie capul.

39. Dar să ne întoarcem la tragedia lui Brâncoveanu şi a Cantacuzinilor. În timp ce Măria Sa ţarul sosea la Iaşi, cum s-a mai spus, tot atunci şi Brâncoveanu, împreună cu ai săi, s-a dus de la Bucureşti spre Dunăre şi le-a scris turcilor că, la porunca sultanului, este gata să meargă împotriva duşmanului, iar Măriei Sale ţarului i-a scris că aşteaptă apropierea lui, ca să-i poată trimite zaherelele. L-a minţit pe Hristos, l-a minţit şi pe Mahomed, dar cu o asemenea faptă s-a adeverit acea pildă a lui Solomon, luminată de Duhul Sfânt care glăsuieşte: Gura care grăieşte minciuni ucide sufletul. Ceea ce apoi într-adevăr întâmplarea a şi arătat-o.

40. După ce s-a încheiat acea campanie, Brâncoveanu, dorind să se arate în faţa sultanului drept cel mai credincios supus, a răspândit zvonul cel mai neruşinat, scriind la Veneţia şi Viena şi în alte ţări creştine cum că ruşii au crezut că vor înfrunta şi înfrânge nebiruita putere a sultanului cu stacanele lor de vinars. În afară de aceasta, a dat porunci straşnice ca oricine care prin faptă ori prin gând ar avea legături cu ruşii să fie socotit vrăjmaş făţiş al ţării şi al Măriei Sale sultanului şi să fie prins şi osândit la moarte. Constantin stolnicul se bucura şi se lăuda, între două pahare, că sfaturile sale au avut o putere nu mai prejos decât cele ale lui Ahitofel, că

el a prevăzut totul cu mintea lui ascuţită şi că toate s-au petrecut ca după rânduială, aşa cum le-a gândit el. O, Saule în chip de prooroc! Şi astfel, împreună cu hiritiselile, i-au trimis daruri foarte mari sultanului la Adrianopol, în întâmpinarea vizirului.

41. Dar, cum spune o zicală, viclenia se înfrânge cu viclenie. Căci cei ce şi-au închipuit că i-au biruit cu vicleşugurile lor pe cei doi preaputernici monarhi s-au încurcat ei înşişi în mrejele lor. Pentru că sultanul a început să aducă la îndeplinire ceea ce îşi pusese în gând (adică să-i stârpească dintre cei vii pe Brâncoveanu şi toată familia Cantacuzinilor). În ce chip? Mai întâi a dat un firman de obşte, la care s-a adăugat o fetva a muftiului, că dacă cineva, de acum înainte, îl va numi pe domnul Valahiei ghiaur, adică necredincios, acela va fi socotit el însuşi necredincios, şi să ştie toată lumea că lui Brâncoveanu nu-i lipseşte decât credinţa mahomedană, în rest, slujbele şi credinţa lui le întrec pe acelea ale multora dintre turci şi sunt foarte plăcute lui Dumnezeu.

42. Aceste laude din partea sultanului, bietul Brâncoveanu, orbit de îngâmfare şi de mândrie, le-a înghiţit cu gâtlejul deschis, ca pe o undiţă aruncată la peşti ascunsă în fărâmele de pâine. Şi astfel, a început de atunci să-i dispreţuiască nu numai pe străini, dar şi pe ai săi şi pe Cantacuzinii apropiaţi, ocărându-i uneori de a fi nepăsători şi nepricepuţi în orânduirea treburilor, iar alteori învinuindu-i de trădare, dar fără temei, alteori socotindu-i necredincioşi faţă de Dumnezeu şi de ţară, faţă de sine şi de sultan şi ameninţându-i că va dovedi aceasta, spunându-le în faţă: „Voi face ca toată lumea să-şi dea seama cine este Brâncoveanu şi familia sa şi cine sunt Cantacuzinii şi familia lor! Voi face ca în casele şi curţile voastre să umble oamenii până la genunchi în sângele Cantacuzinilor. Voi sunteţi cei care l-aţi trimis, spre pierzania mea, pe Toma spătarul (aceasta era dregători a sa în Valahia) în tabăra rusească. Voi cei care l-aţi omorât cu otravă pe unchiul meu şi fratele vostru, pe domnul Şerban, voi cei care, mai demult, l-aţi dat rob leşilor pe Duca, cel ce a fost domn mai întâi în Moldova şi apoi în Valahia, voi cei care îmi întindeţi mie laţuri zi de zi, dar acum uneltirile şi gândurile voastre îmi sunt deja cunoscute, precum şi sultanului şi lui Dumnezeu.”

43. Grăind Brâncoveanu aceste cuvinte atât de ameninţătoare, Constantin Cantacuzino s-a tulburat şi, sfătuindu-se cu fratele său Mihail şi cu copiii lor, au socotit că e mai bine să-l răstoarne ci mai înainte pe duşmanul lor decât să fie ei doborâţi de vrăjmaş şi le-a spus o pildă destul de cunoscută tuturor: Cândva, doi vrăjmaşi călătoreau pe aceeaşi corabie şi vremea fiind cumplită s-au aflat în primejdie de moarte; atunci unul dintre ei l-a întrebat pe corăbier de unde va începe să se scufunde corabia, de la pupă sau de la proră? Corăbierul i-a răspuns că de la proră, iar acesta zise: e bine, căci îl voi vedea măcar cu o singură minută mai înainte pe vrăjmaşul meu pierind, iar după aceea pot să mă prăpădesc şi eu.

44. Şi hotărându-se astfel, au început să pregătească treaba privind mazilirea şi pieirea lui Brâncoveanu. În acel timp se mai afla încă în Transilvania, plecat acolo, Dimitrie Racoviţă, fratele lui Mihail Racoviţă, domnul Moldovei (care, pe atunci, trăia la Constantinopol), ginerele lui Mihail Cantacuzino, despre care s-a pomenit mai sus. Amintitul Dimitrie Racoviţă de aceea fugise în Transilvania fiindcă fusese osândit la moarte de Brâncoveanu, pentru că venise şi el la Iaşi, la Măria Sa ţarul fără voia domnului. De aceea, Cantacuzinii i-au trimis scrisori de taină şi l-au învăţat ce şiretlicuri şi învinuiri trebuia să scrie el împotriva lui Brâncoveanu şi să le trimită la Ţarigrad, la fratele său, Mihail Racoviţă, pentru ca acesta să le înfăţişeze, la vremea potrivită, vizirului şi altor mari dregători ai Porţii. Care a şi făcut întocmai, după cum se povesteşte mai jos.

45. Lui Constantin Cantacuzino nu i-a fost greu să-i întindă năvodul aducător de moarte lui Brâncoveanu, deoarece nu numai că îi cunoştea toate tainele şi corespondenţele lui cu chesarul, cu ţarul şi cu ceilalţi stăpânitori creştini, dar şi păstrase la el toate copiile scrisorilor şi chiar unele scrisori în original, din care, alegând ponturile înfăţişate mai jos, a scris în felul următor şi, prin pomenitul Dimitrie Racoviţă din Transilvania, le-a trimis vizirului Ali-Paşa la Ţarigrad.

Ponturi de învinuiri împotriva lui Brâncoveanu, trimise de către Cantacuzini la Poarta Otomană:

- *1-mo*. Că el încă mai are în taină corespondenţă cu împăratul roman şi cu cel rusesc, cu craiul leşesc şi cu Republica Veneţiană şi le face cuoscut acelor preaputernici tot ce se petrece în ascuns la Poarta Otomană.
- *2-do*. Că împăratul Leopold a întărit prin hrisovul său, dat la leat 1695, ianuarie, ziua 30, la Viena, şi i-a numit pe veci pe Brâncoveanu şi pe toţi urmaşii săi de parte bărbătească principi ai Sfântului Imperiu Roman, pentru credincioasele şi multele sale slujbe, după cum se spune chiar în hrisov.
- *3-tio*. Că a luat de la supuşi dări mari, numai în folosul său, pe care le-a trimis spre păstrare în vistieria chesarului şi în Republica Veneţiană.
- *4-to*. Că, pricinuind, că ar avea nevoie de a schimba aerul, el trăieşte şapte luni pe an la Târgovişte, spre marea îngreunare a supuşilor, dar de fapt, fiindcă se teme de mazilire şi ca să poată fugi la nevoie în Transilvania, unde şi-a dobândit sate – pe unele cumpărându-le cu bani, iar pe altele primindu-le în dar de la chesar – în care şi-a clădit cetăţi şi palate. Şi altele.
- *5-to*. Că se pregăteşte deja să se hainească şi să fugă cu toată familia sa fie la Veneţia, fie la Viena, undi de şi-a trimis mai înainte agenţii săi.
- *6-to*. Că Toma Cantacuzino a plecat în Rusia din porunca şi cu ştirea sa.
- *7-mo*. Că şi-a făcut trâmbiţe de argint la Viena, cum n-a avut vreodată nici chiar sultanul.
- *8-vo*. Că a bătut monede de aur în Transilvania, cu numele şi cu chipul său, de mare preţ şi numeroase, de la doi până la zece galbeni, dintre care s-a trimis una la Ţarigrad, pentru ca sultanul să se încredinţeze de adevăr.

Acestea au fost deci învinuirile mai de seamă, ticluite asupra lui Brâncoveanu de către Cantacuzinii săi, la care au fost adăugate şi nişte copii ale unor scrisori din corespondenta sa cu stăpânitorii creştini, pe care, primindu-le vizirul, le-a înfăţişat sultanului şi s-a dat poruncă din

partea lui de a se trimite în Valahia un om de încredere, care să audă chiar de la Cantacuzini dacă toate cele vestite din Transilvania în numele lor sunt adevărate. Aceluia, după ce a sosit acolo, ei nu numai că i-au întărit că toate acestea erau adevărate, dar că mai sunt şi multe alte mari nelegiuiri ale sale împotriva Măriei Sale sultanului, însă ei nu pot nici să înceapă, nici să le dezvăluie pe acestea atâta timp cât se află el la domnie.

46. După ce trimisul acela s-a înapoiat cu acea ştire, s-a hotărât ca sărmanul Brâncoveanu să fie prins de viu, în orice chip. Şi tocmai pe când vizirul se gândea la acestea (parcă pentru a se împlini răzbunarea lui Dumnezeu), Brâncoveanu – care avea să o ceară de soţie pentru fiul său Radu pe fiica prinţului Antioh Cantemir – ca să vină, cu învoirea vizirului, de la Ţarigrad în Valahia spre a se face nunta, i-a trimis vizirului o scrisoare cu un astfel de înţeles: Deoarece acum câţiva ani fiul nostru a fost logodit cu fiica prinţului Antioh Cantemir, iar acum, pentru că fratele lui a părăsit credinţa faţă de sultan şi s-a hainit la ruşi, nu pot să nu mă tem să: nu se ivească vreo bănuială dacă vom face după obiceiul legii noastre. Pentru aceasta, dacă vizirul nu va binevoi să-şi dea fericita învoire, el este gata să strice logodna făcută (deşi ar fi împotriva legii creştine) şi să găsească pentru fiul său o altă mireasă, după fericita bunăvoinţă a sultanului său.

47. Vizirul, primind scrisoarea lui Brâncoveanu, a găsit tocmai în acea scrisoare calea pierzaniei sărmanului Brâncoveanu, după cum plănuise el în sufletul său, şi i-a răspuns că nu numai că îi îngăduie să o aducă de la Ţarigrad în Valahia pe logodnica fiului său (cu toate că ea este nepoata hainului Dimitrie), dar, pentru credinţa lui, nu o dată arătată, o va lăsa să plece cu mare cinste, dându-i pentru alai capugi-başi şi ceauşi. Iar el să întocmească totul după pofta inimii sale şi, spre a-şi arăta slava sa în faţa altor principi, să facă nunta fiului său cu o solemnitate cât se poate de mare.

48. Acestea erau scrise în scrisoarea vizirului, dar în mintea sa avea înscris altceva, deoarece el se aştepta ca Brâncoveanu să-l trimită la Constantinopol pe fiul său, însoţit de un mare număr de rude, pentru a-şi lua de acolo logodnica. Pe lângă aceasta, are să-si aducă şi pietrele

scumpe, comorile de aur şi de argint (pe care le păstra la Korona, în Transilvania), pentru înfrumuseţarea fastului călătoriei. Şi vizirul nu s-a înşelat în părerile sale. Căci Brâncoveanu, primind de la vizir o astfel de împuternicire deplină, fără să bănuiască nimic despre nenorocirea ce i se pregătea, a hotărât să trimită fără întârziere la Constantinopol, pentru a o lua în siguranţă pe logodnica fiului său, nu pe fiul, ci pe fiica sa cea mai mare, cu soţul ei, cu multe podoabe şi cu multe comori trebuincioase pentru înfrumuseţarea atât a fiicei, cât şi a logodnicei.

49. Şi astfel, Brâncoveanu, pregătindu-se pentru sărbătorirea nunţii, şi-a adus toată averea din Transilvania şi a lăsat-o pe fiica sa să plece cu mare alai la Constantinopol. Între timp, vizirul vorbind în taină cu unul din apropiaţii casei sale zicea că: Este un lucru uimitor, şi chiar nu pot să mă dumiresc, ce are la inimă şi cât este de credincios acest domn al Valahiei. Căci dacă judecăm după darurile lui bogate, trimise zilnic, după silinţa sa şi râvna cu care îndeplineşte poruncile sultanului, după cârmuirea dreaptă şi cuvenită a ţării şi altele, s-ar părea că este vrednic de toată încrederea. Dar, pe de altă parte, după cum sunt pe deplin încunostinţat de către oamenii săi de casă, că unelteşte să se hainească şi să fugă, l-aş socoti drept necredinciosul cel mai netrebnic şi mai nerecunoscător. De aceea, trebuie să cercetăm mai îndeaproape faptele sale, iar apoi să judecăm ce să facem cu un astfel de om; şi astfel s-au sfătuit să-l mazilească şi să-l pedepsească cu moartea pentru nelegiurea hainirii.

50. Întărind acel sfat, vizirul a dat poruncă şi l-a numit pe un oarecare Mustafa-Aga capugi-basa şi a pregătit toate, potrivit îndemnului trimis mai înainte de Cantacuzini, dar au mai zăbovit puţin, până când fiica lui Brâncoveanu, care plecase deja din Valahia, avea să sosească la Ţarigrad.

51. O, soartă neştiută şi de nepătruns hărăzită de Dumnezeu! Pe când se urzeau toate acestea la Constantinopol, s-a întâmplat ca un oare care medic grec, pe nume Anton Corea, să pregătească la curtea lui Kaimakam-Paşa doftoriile pentru un oarecare bolnav; a venit atunci, pentru a-l vizita pe bolnav, secretarul vizirului şi, printre alte discuţii, a spus şi aceasta, că domnul Valahiei este socotit un răzvrătit, că pentru

mazilirea şi prinderea lui a fost numit un capugi-basa, care urmează să plece peste câteva zile. Şi altele. Auzind acestea, sus-numitul medic le-a povestit unui alt grec, prieten de-al său, iar acela, fără nici o zăbavă, i-a dat pe de plin de ştire lui Brâncoveanu, printr-o scrisoare, ce nenorocire i se pune la cale. Brâncoveanu a destăinuit acea scrisoare sfetnicilor săi, şi în primul rând lui Constantin Cantacuzino, iar aceştia i-au răspuns: Preaînălţate Doamne, se apropie sărbătorile Sfintelor Paşti, iar grecul acela are nevoie de bani şi de aceea, printr-o astfel de scorneală, crede că va primi ceva de la milostenia ta. Toate celelalte sunt minciuni, după cum o arată scrisorile atât de binevoitoare şi de milostive faţă de tine primite de la vizir. Şi astfel, după îndemnul sfetnicilor celor mincinoşi şi făţarnici, grecul acela care i-a înfăţişat adevărul a rămas dispreţuit şi a fost socotit nevrednic nu numai de a primi daruri, dar nici măcar un răspuns.

52. Astfel, spre nenorocirea de neînlăturat care îl aştepta pe Brâncoveanu, la leat 1714 a fost trimis cu porunca de mazilire capugiul Mustafa-Aga, un vechi prieten al lui Brâncoveanu, care a sosit în luna martie, în ziua de 23, la Bucureşti şi s-a prefăcut a nu avea nici o poruncă pentru domn, ci numai că era trimis la paşa din Bender şi că, mergând el într-acolo, a adăstat să-l viziteze şi pe domn, ca pe un vechi prieten al său. Fiind primiţi la han în aceeaşi zi de capugi-başa, Cantacuzinii l-au învăţat noaptea în taină ce trebuia să facă a doua zi. Căci i se poruncise prin viu grai de către vizir să nu înceapă să facă nimic fără sfatul Cantacuzinilor.

53. În zorii zilei a doua, capugi-başa l-a înştiinţat pe domn printr-o slugă a sa că este deja timpul să plece la drumul său şi de aceea să binevoiască să-l primească în audienţă. Brâncoveanu, orbit de norocul său de invidiat, fără să bănuiască nimic, a poruncit să fie condus la el capugi-başa cu alaiul obişnuit şi tocmai la vremea când toţi boierii obişnuiau să fie prezenţi la curtea domnească, iar Brâncoveanu l-a primit cu cinste; după el au intrat doisprezece slujitori ai săi, numiţi ciohodari, care aveau ascunse sub haine hangere şi pistoale. Acelora li se poruncise ca, dacă domnul nu va asculta porunca sau se va împotrivi, să-l taie cu săbiile şi să-l ucidă de îndată.

54. După cuvântările ceremoniale, capugi-başa a spus că are să-i dea de ştire ceva de taină şi de aceea să poruncească să părăsească cu toţii încăperea, în afara tălmaciului. Când s-a făcut aceasta, a scos porunca şi a început să-i grăiască: Într-adevăr, n-aş fi vrut să-ţi aduc eu ţie, prietenul meu, astfel de veşti, dar credinţa mea faţă de sultan mă sileşte să săvârşesc ceea ce mi s-a poruncit. Să ştii deci că eşti mazilit din domnie şi dat sub straja celor de faţă; aceia l-au înhăţat de îndată, i-au legat mâinile şi picioarele şi l-au târât într-una din odăile cele mai dinlăuntru.

55. Îndată după aceea, capugi-başa a început să citească o altă poruncă de obşte către Cantacuzini şi către ceilalţi boieri munteni, în care se arăta că Brâncoveanu este un răzvrătit şi vinovat de a-l fi supărat pe Măria Sa sultanul. De aceea şi este mazilii, şi fără nici o întârziere urmează să fie trimis, sub pază puternică, cu întreaga sa familie şi cu toată averea lui la Poartă. Iar dacă va cuteza cineva să se împotrivească poruncii sultanului, să ştie toţi că au să sosească, fără întârziere, douăsprezece mii de ostaşi, care îi vor pustii cu focul şi cu sabia pe toţi locuitorii.

56. Cei ce n-au cunoscut linguşirea Cantacuzinilor s-au cutremurat la auzul acestora, numai singuri Cantacuzinii, bucurându-se, au răspuns că nimeni dintre supuşii sultanului, nu numai cu fapta, dar nici cu gândul, nu se va împotrivi; să fie toate după porunca sultanului.

57. A doua zi, pentru punerea noului domn şi pentru trimiterea la Poartă a celui mazilit, a sosit şi imbrihorul Ahmed-Aga, care, intrând în divan, unde se aflau deja adunaţi toţi boierii, le-a citit un firman în care, pomenindu-se făţiş numele lui Ştefan Cantacuzino, fiul lui Constantin Cantacuzino, a anunţat că este pus domn al Valahiei; acela însă s-a prefăcut că nu este vrednic de o astfel de cinstire şi că nici nu i se cuvine atâta milostivire. Imbrihor-aga, trăgându-l parcă cu sila la mijloc, l-a îmbrăcat cu caftan (cum este obiceiul) şi l-a silit să se aşeze pe tronul domnesc. Săvârşindu-se acestea, a fost recunoscut şi salutat de către toţi ca domn. Constantin Cantacuzino, ca un crocodil, eu un ochi se prefăcea că îi pare rău şi plânge nenorocirea Iui Brâncoveanu, iar cu celălalt se bucura şi se veselea pentru împlinirea dorinţei lui.

58. După săvârşirea acestei tragedii, Ştefan, noul domn, fie pentru a se dezvinovăţi, fie pentru a tămâia cu fumul mândriei ochii bietului Brâncoveanu, stăpânul său, a intrat în încăperea unde acesta era ţinut strâns legat şi a zis că îi pare rău să vadă o astfel de schimbare neaşteptată, despre care nici prin gând nu i-a trecut, spunând că atunci când fusese el supus unui astfel de domn se simţea un om fericit; îmbrăcând însă straiele domneşti, a ajuns mai nenorocit decât toţi. Brâncoveanu i-a răspuns: „Fiindcă în starea de faţă a lucrurilor toate mi se par şi sunt jalnice, am o singură bucurie, că te văd pe tine, nepoate, iar nu pe un străin ca urmaş al meu.” Şi a mai adăugat şi aceasta: „Băiatule, Ştefane! Dacă toate relele ce mi s-au întâmplat îmi sunt trimise de la Dumnezeu, fără mijlocirea nimănui, pentru păcatele mele, facă-se voia lui cea dumnezeiască, dar, dacă s-au întâmplat din răutatea omenească a celor ce se bucură de pieirea mea, Dumnezeu să le ierte acest păcat vrăjmaşilor mei, dar să se păzească aceştia de straşnica mână a dreptei răzbunări a lui Dumnezeu.”

59. După aceea, nefericitul Brâncoveanu, cu soţia şi cu cei patru fii ai săi şi cu soţia fiului celui mai mare, care avea în braţe un copil (care acum a mai rămas numai el singur printre cei vii, din tot acest neam), şi cu cei patru gineri (ale căror soţii au rămas în Valahia) au fost duşi sub o pază puternică la Constantinopol şi în ziua întâia a Sfintelor Paşti, la leatul mai sus pomenit, trecând Dunărea, au sosit în oraşul Rusciuk din Misia, în aceeaşi zi a Sfintelor Paşti, pe fiica cea mai mare (despre care s-a pomenit mai sus că fusese trimisă de tatăl ei la Ţarigrad pentru a o lua de acolo pe logodnica fratelui ei, fiica prinţului Antioh Cantemir), în timp ce asculta slujba la Patriarhie, câţiva ieniceri au scos-o din biserică după poruncă şi în mijlocul uliţei i-au smuls toate pietrele preţioase şi alte podoabe, iar pe ea au dat-o în paza lui ceauş-başa şi pe soţul ei în paza lui başbakikuli, adică a maimarelui ispravnicilor birurilor obşteşti, şi toată averea ei a fost înscrisă şi dată în vistieria sultanului.

60. După trei săptămâni Brâncoveanu a fost adus la Ţarigrad şi întemniţat, cu întreaga-i familie pomenită, la Edikule, în locul cel mai întunecat. După plecarea lui Brâncoveanu din Valahia, imbrihor-aga,

strângând toate averile sale mişcătoare (şi înregistrând pe cele nemişcătoare) le-a trimis la Ţarigrad, împreună cu Văcărescu, vistierul secret şi sfetnicul său de taină, pus în lanţuri.

61. Băgat în temniţă, Brâncoveanu poate că ar fi scăpat de osânda la moarte dacă domnul Ştefan Cantacuzino şi tatăl său Constantin, cu ponegririle lor neîncetate, cu învinuirile lor drepte şi nedrepte, nu ar fi aţâţat împotriva lui furia sultanului, şi care îl pârâu neîncetat, şi în taină, şi pe faţă, pe bietul Brâncoveanu, dezvăluind fără teamă corespondenţele lui, atât pe cele mai de demult, cât şi pe cele mai noi, cu stăpânitorii creştini, precum şi planurile sale de a-l trăda pe sultan la vremea potrivită. Adăugând la aceste rele altele şi mai rele, au trimis înaintea lui imbrihor-aga, care pleca de la Bucureşti, pe câţiva oameni cu jalbe, învăţaţi de ei, care i s-au plâns că în vremea numeroşilor ani de tiranie ai lui Brâncoveanu au fost ruinaţi de el, fiindcă o mare parte din averile lor au fost date chesarului, ţarului şi altor stăpânitori creştini, ca să le câştige prietenia cu ajutorul unor daruri mari, aşa că acum, din pricina sărăciei şi a jafurilor, ei nu au de unde plăti birurile sultanului.

62. Sultanul, înfuriat de aceste învinuiri de căpetenie aduse împotriva lui Brâncoveanu de ai săi, a poruncit să fie chinuit până ce va destăinui bogăţiile ascunse. Şi astfel fa fost dus din Edikule la Furnus (aceasta este o temniţă din cazarma bostangiilor, unde se fac cercetările de taină) şi judecat. Acolo, Brâncoveanu cu fiul său cel mai mare, Ştefan, au fost supuşi, timp de cinci zile, la cele mai cumplite cazne, până ce au mărturisit toate cele privitoare la trădarea şi la bogăţiile lor.

63. De asemenea, în ziua de 15 august, fiind aduşi în faţa sultanului, s-a poruncit să li se taie capetele. Brâncoveanu, când l-a văzut pe călău venind cu sabia scoasă, s-a adresat, se spune, copiilor, zicând: „Copii, ţineţi-vă tare! Am pierdut tot ce am avut pe lumea aceasta, să ne mântuim măcar sufletele noastre şi să, ne spălăm păcatele noastre cu sângele nostru!” Şi, astfel, a fost tăiat mai întâi Văcărescu, dregătorul său, în al doilea rând Matei, fiul cel mai mic, în al treilea rând Badul (acesta a fost logodnicul fiicei lui Antioh Cantemir), în al patrulea rând Ştefan, cel de-al doilea născut, în al cincilea rând Constantin, primul născut, iar în sfârşit

însuşi sărmanul domn Brâncoveanu, ale căror trupuri au fost aruncate în mare, iar capetele lor, înfipte în suliţe lungi, au fost purtate câtva timp pe uliţele oraşului, unde un crainic striga că aşa vor sfârşi toţi trădătorii.

64. Sfârşindu-se aceste tragedii, doamna văduvă, cu nepoţelul cel mic, cu singura fiică şi cu cei patru gineri, ca să scape de temniţă şi de primejdia morţii, s-au răscumpărat, obligîndu-se să dea, după învoială, 250 000 de taleri, sumă pe care au plătit-o din strângerile lor de bani; ea şi ceilalţi care au fost cu ea ar fi scăpat cu totul dacă domnul Ştefan n-ar fi înduplecat Poarta prin vicleşugurile sale şi deopotrivă cu o sumă de arginţi ca să fie trimişi în surghiun la Kotaiu (un oraş în Asia Mică, la opt zile depărtare de Constantinopol), unde ea a stat trei ani. Apoi a fost slobozită în Valahia (cu înapoierea tuturor moşiilor soţului), unde trăieşte şi acum.

Starea nefericită a domniei preanefericitului Ştefan Cantacuzino şi jalnicul sfârşit al Cantacuzinilor

1. Ştefan Cantacuzino a primit firman de domnie de la Poartă în ziua de 23 aprilie a anului mai sus pomenit.

2. Sultanul, care avea de gând să stârpească, la timpul potrivit, întreaga familie a Cantacuzinilor, deoarece i se adusese la cunoştinţă de către unii boieri munteni că domnul Ştefan a tăinuit la el o mare parte din pietrele scumpe ale lui Brâncoveanu, a început să-i zică vizirului: „Aceşti câini, care nu s-au sfiit să mă înşele şi să mă linguşească nu numai pe mine, ci şi pe domnul lor şi pe toţi ceilalţi stăpânitori creştini, trebuie să moară tot ca nişte câini.”

3. La leat 1716, ianuarie, ziua 21, a venit la Bucureşti pentru mazilirea lui Ştefan un capugi-başa, pe care domnul Ştefan l-a primit ca de obicei, fără să bănuiască nimic. Iar acela, scoţând un firman al sultanului, l-a pus pe un grămătic turc să-l citească în faţa tuturor, în care se spuneau acestea: „Este destul cât timp a ţinut Ştefan domnia; de aceea, sultanul, binevoieşte ca Nicolae Mavrocordat, domnul Moldovei, să treacă la domnia muntenească, iar el să plece la Constantinopol, unde milostenia şi mărinimia sultanului îi vor arăta de unde poate avea mulţu mirea unui trai îmbelşugat şi fericit.”

4. In acelaşi an, ianuarie, ziua 25, domnul Ştefan şi tatăl său Constantin Cantacuzino şi Păuna, soţia lui Ştefan, cu cei doi fii, Radul şi Constantin, au plecat la Constantmopol, unde lui Ştefan i s-a îngăduit la început să locuiască în Casele munteneşti; prietenii săi, atât creştini, cât şi turci, se duceau la el slobozi, fără să ştie că vizirul îi vrea moartea.

5. Vizirul Ali-Paşa, care pe atunci strângea oastea la Adrianopol împotriva Moreei, i-a scris caimacamului Constantinopolului să tălmăcească ultima scrisoare a generalului-guvernator al Transilvaniei către Ştefan şi să o arate sultanului, spre a se da astfel în vileag necredinţa lui faţă de sultan şi corespondenţa lui tainică cu chesarul. Făcându-se acestea, [Cantacuzinii] au fost aruncaţi, din porunca sultanului, mai întâi în temniţa bostangi-başi-ilor, apoi, în săptămâna Preasfintei Treimi (căreia ei nu i-au păstrat credinţă), în 1716, iunie, ziua 7, la ceasurile patru din noapte, a fost gâtuit mai întâi Ştefan, apoi tatăl său Constantin, iar capetele lor, jupuite şi umplute cu bumbac, au fost trimise vizirului la Adrianopol, iar trupurile lor aruncate în mare. După puţine zile, au fost aduşi sub o pază puternică la Adrianopol Mihail Cantacuzino, fratele lui Constantin Cantacuzino, şi Radul Dudescul, soţul sorei domnului Ştefan, şi, fără nici o cercetare, au fost gâtuiţi de îndată. Iar Păuna, soţia domnului Ştefan, cu cei doi fii, a fost ascunsă de nişte creştini şi printr-o minunată mijlocire a lui Dumnezeu a izbutit să fugă de la Constantinopol la Xeapole şi, după ce a fost la Roma, Viena şi Veneţia, a sosit la Sanktpiterburh, unde şi acum, din preaînalta milostivire a Măriei Sale ţarului, îşi petrece viaţa. Să înveţe răufăcătorii că nu vor birui nicidecum

milostenia şi dărnicia făcătorilor de bine şi că în această monarhie pravoslavnică se păstrează pe deplin acea dumnezeiască poruncă: Faceţi bine celor ce vă urăsc!